

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE ZDRUŽENOSTI

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodnina: za Zdrženice države (vseh članov) in Kanado \$4.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; za Chicago in Čeno \$7.50 na leto, \$5.75 na pol leta; za inostanstvo \$9.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year, Chicago and Ceno \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cena glasila po doplačilu. — Repetir se ne vrača.

Advertising rates on agreement. — Manuscripts will not be returned.

Naslov na vas, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Glasovi iz naselbin

Previdnost pri nakupu farm

Presto, Pa.—Danes moramo biti zelo previdni, kadar kupujemo zemljo ali farme. Cene so se na vsem znatno znižale in se še bodo. Najprej je treba strogo premisliti in pregledati, da je dobra zemlja, ne močvirna, ali pa v takem kraju, kjer večkrat poplavi. Gledati je treba dalje, da ni kisa. Taka zemlja se da sicer popraviti z apnom, ali to da ogromne stroške in delo. Dobro je, če teče čez farmo mali potok, ali pa da imamo močan, neusahljiv studenec. Vodo rabimo za živino in namakanje vrto in za razna briganja. Dobra voda, zemlja in pota so poglavitne stvari na farmi, potem pride šele podnebje.

Ena najpoglavnejših stvari je pa, da je zemlja osuš

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

Ljubljana, 10. marca 1932.

Koncert učiteljskega zbora

Dne 7. marca zvečer je imel pevski zbor Jugoslovanskega učiteljskega združenja, ljubljanske sekcije, svoj letošnji koncert v veliki dvorani Uniona. Ta pevski zbor se stalno veča po številu glasov in predstavlja enega naših najboljših zborov. Njegova velika zasluga je tudi, da s svojimi koncerti seznanja publiko tudi z modernimi domačimi kompozicijami in menda ga ni skladatelja pri nas, katerega del ta zbor še ne bi bil predvajal. Zbor vodi prof. Srečko Kumar, kar jamči za točno nastudiranje in prednašanje. Zbor je napravil že več turnej po državi in tudi v tuzemstvo ter je povsod zmagoval.

Zadnji koncert 7. t. m. je imel na programu poleg Adamičevih pesmi same skladbe srbskih in hrvatskih skladateljev. Od vsega velikega programa je bilo le pet pesmi slovenskih — vse druge so bile srbske. (Skladatelji Manojlovič, Hristić, Milojević, Krstić, Mokranjac, Tajčević itd.) Zbor je odpel vse pesmi dovršeno kot vedno. K temu ni kaj pripomniti.

Pripomniti pa moramo k programu samo kratko vprašanje: ali je bil ta srbski program sestavljen po naročilu Beograda, ali pa so ga v globoki suženjski vdanosti sestavili vodje učiteljske organizacije? Radi bi vedeli. Vemo namreč, da mora tudi ljubljansko dramsko gledališče večkrat uprizorjati srbske komade po naročilu Beograda, komade, ki bi drugače gotovo ne prišli v naš repertoar.

Umrli so:

V Ljubljani 69-letna Ivanka Pelanova, vdova po bivšem ravnatelju Okrajne bolnišnice blagajne, v Slovenski Bistrici je umrl 78-letni Matej Grum, na Stanovskem pri Poljčanah 76-letna Marija Tomazičeva, na otoku Silbi je umrla Justina Hitijeva, ki se je tamkaj zdravila (bila je učiteljica gospodinjstva šole), v Celovcu je podlegel poškodbam, ki jih je dobil pri padcu na poledenelih tleh, župan in posestnik Avgust Vraz.

Jesenškega pohoda v Radovljico ne bo

Za 10. t. m. je jeseniško delavstvo nameravalo s svojimi družinami korakati v Radovljico pred okrajno glavarstvo, da poteka svoje število in da predloži svoje zahteve. Tega pohoda bi se udeležili vse delavstvo, ki mu je s 15. odpovedana služba, dalje njih družine z otroki in ženami, pa tudi drugi prebivalci prizadeh krajev, ki bi z ustavitvijo jeseniškega obrata trpeli veliko škodo. Tega pohoda pa delavstvo ne bo priredilo, ker mu ga je oblast najstrožje prepovedala! To kljub temu, da je vodstvo strokovnih organizacij prevzelo jamstvo, da bo pohod potekal brez incidentov in nemirov. Poleg te prepovedi so oblasti storile za izprte kovinarje na Jesenicah še eno: da so poslale žandarje na Jesenice "za obvarovanje reda in miru" ...

Smrtna nesreča in samomor

Iz Murske Sobote se je v nedeljo 6. marca vrnil vinčar Dremi domov v Bokračev obupan. Dejal je domačin, da hoče izvršiti samomor, vzel puško v roko ter si hotel pognati strel v glavo. To so mu svojci preprečili in sin mu je izpulil po dolgem ruvanju puško iz rok. Oče je zdaj izjavil, da se ne misli več ubiti in naj bodo mirni. Verjeli so mu. Nato je oče vendarle vzel puško ter odšel v svojo sobo ter se zaklenil vanjo, ker so svojci spet hoteli za njim v bojazni, da si utegne vzeti življenje. Oče tega ni nameraval, pač pa je začel točiti puško po tleh, da bi jo razbil. Puška se je sprožila, cev in kopito je razneslo. Pri tem je dobil Dremi tako težke poškodbe na nogah, da je zaradi izkrvavitve čez četrt ure umrl.

Naslednjega dne zvečer pa se je v Hodošu obesil v hlevu mešarski pomočnik Orban Rež, star 30 let. Našel ga je v hlevu oče, ki je takoj sklical sosede in zdravnika, ki pa ni mogel več obuditi samomorilca. V žepu obesa so našli v knjižnici napisane poslovilne besede samomorilca, ne pojasnijo pa vzroka.

ljubljanskem gorenjskem kolodvoru 20, v Mariboru pa jih odpušijo nad 100. Skupno bo baje v vsej Sloveniji odpuščenih nad 400 delavcev. Posebno v Mariboru bodo železničarji občutili hud udarec. Tam so delavnice in kurilnice, dva kolodvora — v vseh je zaposlenih več sto železničarjev in delavcev. Nekaj so jih že odpuštili in izgubijo delo s 15. marcem, druge pa so popisali, da izberejo one, ki jih bodo pahnili na cesto. Število mariborskih brezposelnih bo poskočilo za nad sto delavcev, z družinami vred za več kot 1000. Vsi ti odpuščenci so povečini čisti industrijski delavci in se nimajo nikamor na deželo umakniti.

Varčevanje države je strahotno veliko in skrbno: reducirati veliko število potrebnih in dobro obiskanih vlakov, pripravljati nove redukcije vlakov, zniževati mezde vsem državnim uradnikom in nameščencem, metati tisoče delavcev na cesto, ne nuditi pomoči brezposelnim, zniževati proračun ministrstva za socialno politiko ... in tako dalje ... to je čisto do kraja napačen sistem varčevanja, to ne odpravlja, marveč povečuje gospodarsko krizo, ker slabi konzum.

Tako varčevanje pomeni pospeševanje gospodarskega razpada. Država naša pa ima "polne roke dela", kako bi se rešila hudih krčev, ki jo čakajo.

Proces proti morilec Schlegla

Več skupin hrvatskih teroristov, ki so bili obtoženi raznih atentatov, je že bilo obsojenih, med njimi tudi oni, ki so sodelovali pri atentatu na čefa zagrebskega tiskovnega koncena "Jugotampa", Tonija Schlegla. Prava dva atentatorja, morilca Schlegla pa sta oblastem pravdašno pobegnila v tuzemstvo. To sta Mijo Babić in Zvonimir Pospišil. Zaradi njune odsotnosti se proces proti njima še ni vršil. Ker ni upanja, da bi ju oblasti dobile v roke, se je te dni pričel pred državnim sodiščem za zaščito države proces proti obema atentatorjema kar v odsotnosti obtožencev.

Požar pri Makolah

V Jelovcu pri Makolah je zagorelo v hiši posestnika Jožefa Znidarja. Požar se je vnel na podstrešju in je krivda najbrž v slabo zgrajenem dimniku. Ogenj je naglo objel slamnato streho in deske, ki so bile zložene na podstrešju. Ko so domačini opazili ogenj, so klicali naglo sosede, ki so utegnili rešiti le živino. Stanovanjsko hišo, hleve in vse pridelke pa je ogenj uničil in od vse domačije šli kvišku le neka ožganih zidov. Škode je mnogo, zavarovan pa je bil posestnik le za 6000 Din.

Dva požara pri Dolnji Lendavi

Dne 8. marca je zagorelo v parni čevljarja Stanka v Dolnji Lendavi, v kateri je bilo mnogo sene in pridelkov. Kljub takojšnji pomoči gasilcev in meščanov je vendarle zgorela parna prav do tal z vsem inventarjem. Čudno je celo, da se niso vnela sošednja poslopja, ki stoje tik parne. V nevarnosti je bila vsa Spodnja ulica.

Pred nekaj dnevi pa je požar v Koloniji Benica uničil hišo kolonistu Ivanu Klincu. Ogenj je nastal po polnoči in lesena hiša je gorela tako naglo, da so se stanovanjci jedva rešili živi skozi okna. Zgorelo je vse do tal: hiša, svinje, perutnina, pohištvo — namestu domačije je na tistem mestu kup pepela.

RAZNE VESTI

Johnson brani Wilkersona

Washington, D. C. — Sodnik James H. Wilkerson je bil poučen o dogovoru med George E. Q. Johnsonom, zveznim distriktnim pravdnikom, in odvetniki Al Caponeja, v smislu katerega bi kralj čikaških butlegarjev in gangsterjev prejel dve leti in pol zapora, ako prizna krivdo. Toda Wilkerson se ni obvezal, da bo sledil priporočilom distriktnega pravdnika in valed tega ni kršil nikake obljube, ko je obsodil Caponeja na enajst let zapora v federalni jetnišnici.

To je vsebina storije, katero je Johnson podal pred senatnim justičnim pododsekom, ki vodi zaslišanja glede promocije Wilkersona za člana zveznega apelativnega sodišča, in je bila zadnja sobota uradno objavljena.

Johnson je na zaslišanju očrtal kriminalne aktivnosti Caponeja in njegove gange in hvalil Wilkersona, ker je strl gangaško moč v Chicagu, ko je poslal vodilne kriminalce, ki so se rogali in norčevali iz oblasti, v zapor.

Zaposlenost se nekoliko povečala

Washington. — Zvezni biro za delavsko statistiko poroča prvič v dolgih mesecih o nekoliko izboljšani situaciji glede dela. V februarju je zaposlenost v manufakturnih industrijah narasla za 1,2%, zaslužek pa 2,1%. V zadnjih 12 mesecih je to poročilo prvo, ki prikazuje nekoliko izboljšanje. V ostalih industrijah pa se je zaposlenost nekoliko znižala. Točnih znamenj o preobratu situacije torej še ni.

Tri leta je kradel za družino

Chicago. — Tom E. Humphrey, 1201 Chase ave., star 40 let, je bil v nedeljo najden mrtev v sobi hotela, 944 Montrose ave. Poleg trupla je bila prazna stekleničica, v kateri je bil strup. Zraven je bilo pismo, naslovljeno na njegovo ženo, v katerem je izpovedal, da je zadnja leta preživljal njo in svoja dva otroka s tatvinami, da si ona nič vedela o tem. Njej je lagal, da je uposlen za oglaševalnega agenta.

Rusija opazuje prške v kapitalističnih državah

Boston, Mass. — Združena Rusija pozorno opazuje prške, ki so v teku med kapitalističnimi evropskimi državami, je izjavil dr. Bruce Hopper, profesor zgodovine in političnih znanosti na Harvard univerzi, ko je predaval o industrijskem napredku v Rusiji pod sovjetsko vlado.

"Mogoči sta dve stvari," je rekel Hopper. "Udeležiti se mora ideja mednarodne kooperacije, ki jo zagovarja Liga narodov, ali pa ekonomska revolucija, ki jo propagira Moskva."

Največja morska globina

Department ameriške mornarice objavlja službeno vest, da je podmornica "S 48" v zadnjem času v Karibskem morju ugotovila največjo morskno globino 24.000 žavljev ali skoro pet milj. Učenjak dr. F. A. Venning Melness, ki je meril morskno globino, meni, da je v kraju, kjer jo je on našel, tudi ognjišče zadnjih potresov, čijih posledice so prizadele srednjameriške države.

Naročite mladinski list, najbolj mesečnik za slovensko mladino!

Prizor iz Bombaja: angleška policija je pretepla indijske agitatorje.

Morilci, ki so se ujeli v lastno zanko

Povsod na svetu se dogajajo ropi in uboji, pa se navadno po krajši ali daljši dobi vedno razkrijejo. Strelci navadno pokušajo zabrisati sledove nasilja, da se s tem odtegnajo roki pravice. Zelo mnogo je načinov, s katerimi se da preleptiti policijo, a kljub temu navadno ne uidejo roki pravice. In naj zločinca še tako premišljeno dovrši in si najno izpelje svoj načrt: vedno ne upošteva vseh okolištin in ravno ta ga izda. Cim bolj se otresa sumnje ravno tedaj mu je njegova prevelika previdnost v pogubo.

Lepa Eva Koppel, hčerka znane berlinskega industrijalca, se je zaljubila v mladega Italijana Cechini-ja. Preživela sta nekaj srečnih tednov, dokler nista uvidela svoje zmoti. Kmalu sta se naveličala drug drugega. V solčni Anconu sta se na cesti sprijela. Cechini je v hipni jezi izvlekel revolver in ustrelil Evo. Bežal je in se ustavil šele v Locarnu, kjer se je pomešal med ljudi, si kupil temna očala in kapo, da bi s tem izpremenil svojo zunanost. Ravno s tem je vzbudil pozornost. Najel si je avto do Lugano. Hotel se je izdati za Nemca, a ni pomislil, da ga Italijanski naglas izdaja. Njegov namen je bil skriti svojo sled, s svojo previdnostjo pa je bil še povečan. Par ur po storjenem dejanju so ga prijeli.

Zdravnik dr. Peter Reihrer je imel dolgo časa ljubzensko razmerje z bivšo bolničarko, gospo Mertens. Slednjo mu je postal nadležna. Čim bolj se je otrezal, tem bolj se ga je oklepala. Sklenil jo je umoriti. Ko jo je zdravil kot zdravnika, ji je dal injekcije smrtonosnega strupa. Truplo so rastelešili in ugotovili, da se v krvi nahaja strup strupantina. To je zelo redek strup, katerega učinek poznajo le redki zdravniki in ga dobe samo bolnice, ker v prav majhnih količinah učinkuje kot zdravilo. Dr. Rihter ga je poznal in uporabil v upanju, da nihče ne bo osumil zdravnika, in ako bi ga vseeno, ne bodo dognali točnega vzroka smrti. Pod težo očitnih dokazov je pozneje zločin priznal.

V vilo ravnateljica nekega kamnoloma je ponoči vdrla roparska tolpa, pobila vseh osem navzočih oseb, le nek nastavljenec je ostal samo težko poškodovan.

Odnegli so vsa denar, katerega bi morali prihodnji dan izplačati delavcem. Tako je izpovedal edini preostali teško ranjeni nastavljenec Angerst, katerega so prenesli v bolnico. Morebiti bi val verjeli njegovi izpovedi, da niso zdravniki pregledali trupel umorjenih in dognali po otrplosti mišic, da se je moral napačno izvršiti veliko preje, kakor je izpovedal Angerst. On namreč ni vedel, da se da to ugotoviti in si je na ta način sam izkopal jamo.

V tovarni veletrgovca Ludvika Romerja je menadoma izbruhnil požar. Pridrvela je požarna bramba ter prišla z reševanjem in gašenjem. Lastnik jih je hotel zadržati in jim je dopovedoval, da so vsi prostori napolnjeni s svetilnim plinom, ter je nevarnost, da tovarno vsak čas raznese. Požarniki pa se tega niso prestrašili; pogasili so ogenj in na večih mestih dognali, da je bil ogenj podtaknjen. Nikdar ne bi prišli lastniku na sled, ako ne bi bili požarniki kljub njegovi prepovedi prišli z gašenjem in ako svetilni plin ne bi tako počasi uhajal iz odprtih pip, valed česar ni prišlo do eksplozije.

Dr. Erdely, soprog lepe budimpeštanske igralke, Ane Forgacs, je odpotoval na šenitovaniško potovanje na Korodsko. Na nekem isletu, ki sta ga napravila v gore, je šeni spodranili in padla je v neko sedemnajst metrov globoko razpoko. Ubila se ni, ker je slučajno obvisela na nekem grmu. Odpremil so jo v hotel in ostala je v soprogovi oazbi. Tri dni nato je umrla. Njen soprog zdravnik je ugotovil smrt valed oslabiljenja srca. Truplo so predali pogrebcom in ga dostojno pokopali. Nihče ni osumil mladega soproga. Najbrž se za vso zadevo niti ne bi zvedelo, ako se mlademu vdovcu ne bi preveč mudilo dvigniti 20.000 dolarjev zavarovalnine. Zavarovalnici se je zadeva doždevala preveč trgovska in je tudi sama prav trgovsko nastopila. Zahtevala je izkop trupla in tu se je ugotovilo, da je v strjeni krvi preveč veronala in na vrstu so se poznali znaki dav-

ljenja. Obsojen je bil na do smrtno ječo.

Artist Urban, morilec ravnateljice Mercedes podjetja je pri prvi aretaciji trdil, da je bil v času umora v telefonski celici in je govoril s svojo ženo, katera je takrat bivala v Lipakem. Po par dnevih so ga ponovno prišli in tedaj je priznal svoje dejanje. Vse je dobro premislil, je tega ni upošteval, da se na pošti natančno zabeležujejo vsi telefonski pogovori.

Hoba je bil nastavljenec pri neki točilnici bencina. V neki deževni septembarski noči je mimo pripeljal avtomobilist in si hotel dopolniti zalogo bencina. Ko se na njegovo avonjanje ni nihče zgledal, je vstopil v točilnico in našel Hobo nezavestnega na tleh. Teško je hropel; predali so bili odprti in vsehina razmetana. Spravil ga je v bolnico in obvestil policijo. Naslednji dan je bil Hobo zaslišan. Povedal je, da sta se na motornem kolesu pripeljala dva moška, ga napadla in izropala blagajno. Tako natančno je opisal storilca, da so mu verjeli. Tri dni nato so mu sporočili v bolnico, da je pod strogim policijskim nadzorstvom, ker je rop samo fingiran. Hoba je posadil, da je valed njegove malomarne slušbe v tanku manjkalo 165 litrov bencina in tega nista mogla napadca odnesti na svojem motornem kolesu. Priznal je, da je bencin istočil, denar porabil, valed česar se je bal da mu pridejo na sled in je fingiral napad.

Železničarski uradnik v socijalnem vrtu v Berlinu je prav tako fingiral roparski napad. Podtaknil je ogenj in si zvalil roke in noge. Njegovo pripovedovanje je bilo tako resnično; vdrila sta dva moša, ga premagala in zvezala, izropala blagajno ter podtaknila ogenj. In kaj ga je izdalo. Zgoreli so ravno papirji, na katerih je bil izgotovljen mesečni zaključek. — Imela sta v rokah ključ, v blagajni je čakala precejšnjava vsota in samo čakala grabežljive roke. Roparja sta se pa zadovoljila samo s manjšim zneskom ter uničila samo papirje, s katerimi bi se lahko dalo dokazati uradniku njegovo manipulacijo.

B-R.

NAZNANILO IN ZAHVALA

S tužnim srcem naznanjam sorodnikom, prijateljem in znancem žalostno vest, da je preminil moj preljubljeni soprog

FRANK ČERNUTA

Umrli je dne 16. marca 1932 ob 545 letnih. Rojen je bil 21. decembra 1863 v Doven na Primorskem. V Ameriko je prišel pred 13 leti. Pogreb se je vršil dne 18. marca t. l. ob veliki udeležbi prijateljev in znancev, ki so ga spremljali na pokopališče v Johnston City, Ill. Bil je čl. društva št. 91 S.N.P.J. ter član Slovenskega doma. Sretna hvala vsem, ki so mu podarili krasno venco in cvetice in sicer: društvo št. 91, S.N.P.J. Local Union no. 1426 in Slovenski Dom; ter mr. in mrs. Mlekush, mr. in mrs. Černuta, mr. Steve Yaronik, mr. in mrs. Madson in mrs. Gizele Mlekush, Riverside, Ill., mrs. Spajtor, mr. in mrs. H. L. Lekey in Chicago, Ill. kakor tudi vsem prijateljem in znancem za darovane krasne cvetice. Iskrena hvala vsem, ki ste se udeležili pogrebu in spremlili pokojnika k mirnemu počitku na mirovdor, kakor tudi lepa hvala vsem, ki ste me tolažili v času žalosti in mi pomagali na en ali drugi način, še enkrat najlepša hvala vsem skupaj. Tebi, dragi soprog, pa šelma, pošlji v miru in lahki naj Ti bodo ameriška zemlja. — Zalažnji ostali: Mary Černuta soproga, Andrej Černuta brat in svakinja, ter Rose Mlekush sestra in svah ter nečak in nečakinja. V stari domovini pa oče in ena sestra. Johnston City, Ill.

Kadar ni stavke ali izgrediv, da bi pretepli neoborožene delavce, si militarji v Pennsylvaniji preganjajo dolg čas z igro "pola."

Ivan Jontić

V DOLINI IZGUBLJENCEV

Detektiv je Alberta rahlo prijel za komolec ter ga uljudno in s tistim za Alberta strašnim ledenim smehljajem na ustnicah povabil s seboj.

Albert je spoznal, da se je zanka zadrgnila, da je ujet. Groza ga je obšla. Spomnil se je strašnih sanj... Vislice... Morlice obešajo...

"Gospod, pustite me, jaz nisem ničesar storil... Lepo vas prosim, pustite me dalje!" je prosil in v očeh mu je plahutala mrzla groza.

Detektiv se je prijazno-mrzo nasmešnil: "Nič se bati, saj te ne bomo obesili... Le brez strahu bodi in z menoj pojdi, se bomo malo pogovorili o tvoji sreči v soboto... Nič hudega ne bo..." In ko je videl, da Albertove oči iščejo pripravno vrzel v množini, ki se je pehal po cesti in trgu, ga je trdo prijel za roko: "Prijetelj, a tem bi ti ne bilo pomagano... Le miren bodi in lepo z menoj pojdi... Nič hudega ti ne bomo storili..."

Albert je uvidel, da je popolnoma izgubljen da ni več rešitve zanj, in kakor se je popreje obupno trudil najti kakršenkoli izhod iz zagate, tako se je zdaj potopil v neizogibno.

"Končano je... Zdal pa še vrv..." Preiskovalni uradniki v policijskem uradu so začudeno pogledali detektiva in njegovega spremljevalca.

"Kaj pa je s tem fantom?" "Mislim, da je pravi... Vam bo že sam povedal vse..."

Nato jim ga je izročil.

Albert jim je res povedal vse, prav vse. Nekaj časa je sicer tajil, toda ko so vrgli predenj njegove stare cape, ki se jih je bil iznebil šele prejšnji dan, in ko je stopil pred